

Килештерсе ёслесен, аңасу пулатех

(Вёсё. Пусл. 1-меш стр.)

Муркаш почтамтёче ёслекен Алевтина Аркадьевна Якимова, Зоя Алексеевна Кузнецова, Мария Васильевна Никитина почтафонкәсем кунсеренех районта пуранакансем патне сёне хыпарсем вахәтра ситересё.

Телефон сыханвёле тата Интернет сыханвёнен пахаләхне үстересиле те нумай ёссем туса ирттернө. Вырнастарна телефонсен шучё 4356 ситрө, Интернетта сыхантарна абонентсем 203. 2007 султа 8 АТСа цифрәллә АТС сине кусарна. Вёсем халь 10-на ситрөс. Линие техника цехен ертүсине Виктор Александрович Терехина тата электромеханикне Зоя Аверкиевна Воробьева тав сәмахә калас килет.

– **Сёне суртсем, сүлсем тавасси те районта тәп вырәнта. Сакна цифрәсем те сирәптес парасё.**

– Иртнө сүл инвестицисемпе 521,0 млн. тенкелөх уса куртамар. Инвестицисен пөтөмшле каләпәшөле тәп капитал 521,0 млн. тенкөне танлашрө. Ку вәл виёсем сүлхинчен 47 процент чухлө пысакра. Социаллә ипотека кредитне пөлтөр пурө 6 сөмьё 1926,0 пин тенкелөх илчө. 9 сөмьё «Сурт-йөр» федераллә программа таварса памалла мар субсидие 3234,5 пин тенкелөх уса курчө. «Ялсене 2010 сулччен социаллә аталантарасси» федераллә программә ялта пуранакан 7 хуҗаләх сурт лартма пөтөмшле 1230,0 пин тенкелөх таварса памалла мар субсиди илчө. Асанна программә тәп 9 сәмрәк сөмьёне сәмрәк специалист 4036, 7 пин тенкелөх патшаләх пулашвөне илчө.

Иртнө сүл пурө 30,8 пин тәв. метр чухлө пуранмалли сурт хута янә. Ку вәл 2006 сулхинчен 14,5 процент ытларәх. 2007 султа автомобиль сүлсене 27,5 км чухлө тунә тата юсанә. Кәсал вара 19 ял патне автомобиль сүлсене 23,5 км чухлө тумалла, савән пекөх 41,6 км чухлө автомобиль сүлсене юсамалла.

Уйрама хуҗаләхсем хушшинчи «Моргаушская» строительство организаци строителөсем (ертүси – Владислав Николаевич Семенов); Геннадий Егорович Петров каменщик, Петр Алексеевич Аргандеев автокран машинисчө, Илья Геронтьевич Федотов экскаватор машинисчө, Алексей Владимирович Игнатьев мастер тав сәмахне тивөс. Савән пекөх «Моргаушавтотехсервис» (ертүси – Леонид Дмитриевич Дмитриев) Владислав Валерьянович Николаев столяра, Тамара Васильевна Николаева штукатур-маляра, Арист Семенович Герасимов электрогазосварщик, Геннадий Октябрьстович Григорьев столяра ырапа асанса хавармалла.

Савән пекөх ман паян хамар районпа тачә сыханса сүл-йөр тавас енёле ёслекен «Волгодорстрой» акционерсен уса обществин (ертүси Константин Кириллович Жарков), «Дорстрой» чикеллө явалләхлә обществән (ертүси Владимир Александрович Румянцев), «Чувашавтотдор» патшаләх унитарлә предприятин (ертүси Владимир Михайлович Осипов) коллективсене тарашулла ёсшөн тав тавас килет.

– **Вөрентү сферинче пулса иртекен ыра улшәнумене кашинчө асархәт ентө. Сакан синчен кёскен чарәнсан аванчө.**

– «Вөрентү» наци проекчө районта малалла пурнаса кёрсе пырат.

Инновациллө вөрентү программисене пурнаса кёртнөшөн Москвакассипе Нискасси шулөсө РФ Президентчөн премине 1 млн. тенкө тивөсрөс. Муркашри вәтам шул вара Чәваш Республикн Президентчөн гранте – 200 пин тенкө тивөсрө. Иуҗкассинчи вәтам шулта ачасене историпе обществознани вөрентекен Владислав Иванович Тихонов РФ Президентчөн премине – 100 пин тенкө, «Солнышко» ача сачөн воспитателө Оксана Валерьевна Прокопьева Чәваш Республикн Президентчөн гранте – 10 пин тенкө тивөсрө.

Класс ертүсине ятне-сүмне үстерөс төллөвө районта «Чи пултарулла класс ертүси» конкурс ирттернө. Республика шайөне иртнө сак конкурсра Калайкассинчи вәтам шулти 10 класс ертүси Татьяна Аркадьевна Ершова сөнтөрүсө пулса тачө.

Пултарулла сәмрәксене тата вөренексене пулашас төллөвө район администрацийөн пулашөн стипендине сирәплөтнө. Ана сүлсерен 100 отличник илсө тарать.

Пөтөмшле пөлу паракан шулсенче пурө 324 компьютер. Урәхла каласан, 13 ача пунсе пөр компьютер тивөсрөт. Вөрентү учреждениөсен сөчөсен хушшинчи сыханәва сирәплөтөс төллөвө пөлтөр района 3 шул автобусөне пөр микроавтобус илсө килнө. Паян районөне ачасене шула 13 шул автобусө турттарать. Вөрентөвө сөнетмелли комплекслә проекта пурнаса кёртнөшөн района шулсене төплө юсама тата кулленчи юсав ёсөсене туса ирттерме 3052,0 пин тенкө уйрәнә. Пур шул тәпөрөмш классем валли 559,3 пин тенкелөх сөтел-пукан илчө, савән пекөх 1854,0 пин тенкелөх библиотекәсем валли вөрентү тата илмелө литература илсө килнө.

– **Чи хакли сыханш – сывләх. Ку енёле районти медицина ёсчөсөсем сахал мар тарашасчө. Шурә халатлә сывләх хуралсисен ёсө-хелө синчен мөн каланә пулатар?**

– Сывләх пулсан ёслөс те килет, ёс те ачат. Кун пек чухне халәх пуялхәх те хушансах пырат, пурнаса шайө те үсөсө пырат. Сывләх сыхлас ёс сферинчи приоритетлә наци проекчө пурнаса кени вара шәпах сак отраслити пысак ыра улшәнумен пөррөмшө тапхәрө пулса тачө. Сак халәх сывләхне сирәплөтөс ёсрө пысак утәсөме тума май пачө, сынсем чирлөсци, инвалида тухасси, виллөсци чакрө, демографи төлөшөччи лару-тәру паләрмаллах лайәхланчө. Халәх сывләхлә пулнине сакә тә сир-

өплөтөсө парать: ачасөм сураласси үсрө. 2006 сулхипе танлаштарсан, пөлтөр районта 60 ача ытларәх – пөтөмшле 426 ача суралчө. Шел пулин те, сынсем виллөсци те кәштах үсрө. Уйрама вәл питти арсынсем виллөсчө: инкөксенче, наркәмәшланса, сусарәнса. Иртнө сүл төрлө сәлтәвөсөмпе 686 сыннан пурнаса вәхәтсәр таталчө. Кашни сын медицина пулашәвөле уса курма пултартар. Паянхи кунә районта пөтөмшле практика врачөн уйрәмөсем 7, 38 фельдшерпа акушер пункчө, участокри тата 2 тәп больница. Ёс үксине үстерөс пани врачөсөне хавхаланса ёслөме май парать. Амбулаторипе поликлиника учрежденийөсен пулрәхә техника бази те паләрмаллах сирәплөтнө.

Сывләх сыхлас ёсрө ырма-кани вәл хунәшән районта пуранакансем паян районти тәп больницәри (тәп врачө – Владислав Григорьевич Данилов) хирургии уйрәмөн ертүсине Геннадий Мефодьевич Огурцов хирурга, Нина Артемьевна Лобачева акушер-гинеколога, Леонид Николаевич Андреев хирург-травматолога, Иван Михайлович Ярдиков врач-анестезиолога, Светлана Григорьевна Гусаков врач-отоларинголога, районти тәп больницәри хирургии уйрәмөн медсестрине Альбина Николаевна Крыжована, кунти поликлиника медсестрине Светлана Алексеевна Исаева, Мән Сөнтөр больницинчи (тәп врачө Леонид Иванович Самушов) Юрий Михайлович Трофимов врач-невропатолога, Владислав Александрович Прокопьев хирурга, Суткулти тата Тивөшри фельдшерпа акушер пункчөсен ертүсисене Валентина Петровна Егоровапа Наталья Гавриловна Дмитриева фельдшерсене, Вәрманкассинчи фельдшерпа акушер пункчөн фельдшерне Людмила Алексеевна Касеевапа чун-чөрен тав тавасчө. Сакна тә паләрма камәллә. Нискассинчи пөтөмшле практика врачөн уйрәмөнчи Владимир Михайлович Басяев врач ёс

фольклөр ансамблөсөмпе (ертүсисем Владимир Ильдяков тата Виталий Романов) чәнни-пөх мухтанатпәр.

2007 султа хамар ентөшөсен икө кёнекине презентацилөрөмөр. Вөсем Чәваш Республикн тав тивөсрө ёсчөнө, йывәсрән эрөшөсем кәса асталакан Петр Яковлевич Мазуркин «Чәвашөнен йывәс эрөшөсөм» тата художник, публицист Николай Лукич Яковлев «Художникән тумхалә сүлө» кёнекисем.

Республикәри «Русь мастеровая» конкурсра Петр Мазуркин 1 стөпень диплома, Ирина Егорова 2 стөпень диплома тивөсрөс. Шулашкарта иртнө ал вөсрөсөн паянхи сөмсө төттөсөне тавакансен регионсем хушшинчи иккөмөш курав-конкурсра ачасөн «Хөвөлсаврәнәш» пултаруллах пөрлөшөвөн ертүси Маргарита Николаевна Пушкарева 1 стөпень диплома тивөсрөс.

2007 султа Чәваш Республикн Президентчө «Ялсөнчи культура сурчөсөне аталантармалли мерәсөсем синчен» Указ кәларчө. Унпа килешүллөн 2010 сулччен районта 16 база центрне туса хумалла. Вөсөнчө паянхи пурнаса ыйтакан сасә тата сүтә техника оборудованиөсөм пулмалла. Кәсал Кашмашри моделлө Культура суртне усма паләртатпәр.

Районти историпе краевөдени музейнөче тури чавашөсен тумтирөсөн «Төрө эрөшөнчө таван көхөсөм» сөнө зал тавас ёс пырат. Савән пекөх кәсал Муркаш районөн паллә сыннисем синчен калакан «Муркаш сөрөн историй чөрөх» курав усапмалла.

– **Районта ватә сынсене, социаллә пулашу кирлө сөмьесене пысак тимлөх уйрәсчө. Иртнө сүл ку енёле мөнле ёсөсем туса ирттернө?**

– Халәхә социаллә пулашу парассине илөс пулсан, иртнө сүл тәп задача сахал тупашлә сөмьесене адреслә пулашу парасси, инвалидсене, йывәр лару-тәрәва кёрсө үкнө ватә сын-

Пирөн адрес: Муркаш ялө, Парк урамө.

опычөпе хамар республикәри медицина ёсчөсөм сөс мар, Рәсфөй Федерацийөнчи ёсчөшөсөм те кәсаклансах тарасчө. Ярапайкассинчи пөтөмшле практика врачөн уйрәмөн ертүси Валентина Николаевна Любимова «2007 сулхи хөрарән-директор» республикәри конкурсра сөнтөрүсө пулса тачө. Мускавра иртекен Пөтөм Рәсфөйи конкурсра хутшәнма тивөс пулчө.

– **Районта спорт мөнле аталанать?**

– Районта физкультурәпа спорта аталантарассине, спорт шулөсөн сөчөсөне аталантарассишөн вырәнсөнчө физкультурәпа сывләх сирәплөтмелли, тата сүл ситмен сәмрәксөн спорт клубсене тавассине пысак тимлөх уйрәтпәр.

2007 султа массәллә разрядлә 2618 спортсмен хатөрленө, 1 разрядлә спортсменсөм 7, тәпөр иккөн Рәсфөй спорт мастерөн кандидатчөсөм. Спорт секцийөсене, вөрентүпе тренировка ушкәнсөне 4944 сын сүрөт. Ку вәл районта пуранакан 6 султан пуласа 60 сула ситиччөни үсөмри сынсөн йышөн 28,4 процент чухлө. Районән пөрлөштернө командисөм спортән 16 тәсөпе Пөтөм Рәсфөйи тата республикәри 57 амәртәва хутшәннә.

Ачасөмпе сәмрәксөн спорт шулөн спортсменсөм Нина Охотникова, Дима Григорьев, Сергей Черкашин, Андрей Тимофеев, Александр Никитин, Станислав Филиппов уйрамах пысак ситөнүсөм турөс. В.Егорова ячеллө ачасөмпе сәмрәксөн спорт шулөн воспитанникөсенчөн Татьяна Моисеева пөр хутчен сөс мар биатлонпа төнчө кубокөн призерө пулса тачө.

– **Юлаши сүлсенче культура ёсчөсө те улшәнусем пулсах тарасчө. Мөнлисөм вөсөм?**

– Иртнө сүл республикәра тә, районта тә культура мероприятийөсем нумай иртрөс. Чәваш Республикн Президентчөн Указөне килешүллөн 2007 сул Ача сүлтәлчө пулчө. Чәваш Республикн Президентчө Патшаләх Кашашне «Вәхәтә хахламалла, сынсемшөн ёсчөмеллө» сыврәвөле тухрө.

Районта иртнө сүл ирттернө пөтөм мероприяти ялти культурәпа сөкөмө, сынсене культурә пурнасөне ытларәх явәштарма пулашрө.

Иртнө сүл районта 14 моделлө библиотөка усапчө. Паян районта паянхи кун ыйтәвнө тивөсрөкөн 30 информәци центрө ёслөт. Ялти моделлө библиотөкасен сөтнө туса хуни районта пуранакансөне пахаләхлә информәци пулашәвө парассин шайнө сөкөмө май пачө. 11 «халәх коллективө» сак числә ята сирәплөтөсө хәварчө. Эпир «Шурақш» юрәпа ташә ансамблөне (ертүси Владимир Александров), «Картина» вокалла эстрада ансамблөне (ертүси Илья Зайцев), «Расна» тата «Екрөм»

дансөне хүтөлөс, право йөркөпе обществәнә тивөсрөсөсө нумай ёсөсем туса ирттерөт. Юстици майорөсөне Елена Владимировна Круглована, Валерий Петрович Леонтьева, милици капитанөсөне Марина Анатольевна Конузина, Сергей Анатольевич Иванов тав сәмахө калатәп. Чөчен Республикнчө службәра тәнә Евгений Иванович Плөчова, Валерий Геннадьевич Яковлева, Валерий Петрович Петрова, Михаил Мефодьевич Мясникова, Алексей Владимирович Лаптева, Виталий Михайлович Семенов, Григорий Ильич Христофорова уйрәм тав сәмахө калас килөт. Вөсем Таван сөршывәмәр умөнчи тивөсө числән пурнасласа, Рәсфөй Федерацийөн Шалти ёсчөн министрөстин наградисөне тивөсрөс.

2008 сула ыра ёсчөн султәләкө теннө тепөр хут сакна кәтартса парать: общөство йөркөлөхөшөн патшаләх кәна мар, граждәнсөн те тарашмалла. Чәваш халәхөн ёлөкрөн пыракан ыра йәла – нимө пур: сынсөн пөр-пөрне пысак ёсөсем тума пулашасчө. Общөство проблемисөне пөр-пөринөне каласса татәлса, килөштерсө ёслөсөн сөс татса пама пулат – акә мөн синчен калать сакә. Пирөтөн кашинчө ыра ёсөсем тума әнтәлтәр, пулашу кирлисөне пулаштар. Сак туйәм кашинчө чун-чөринчө пулмалла: вәл мисө султа пулнине пәхмасәр, социаллә статуса пәхмасәр. Сирө пурне те кашинчө кунах ыра ёсөсем тума чөсө калатәп. Пирөн пурнасра мир тата юрату сөнтөртөр.

– **Кәсалхи задачәсөм тата вөсөнө пурнасламалли сүл-йөрсөм, мөнлисөм вөсөм?**

– 2008 сул пирөн районшән уйрәмах асра юлө. Чәваш Республикн Президентчөн Указөне килешүллөн кәсал пирөн районта Республика кунө иртөт. Ку пирөншөн пысак чыс. Сав вәхәтрах пысак явалләх тә. Пирөн пата Рәсфөйөн төрлө регионөсөнчөн, ют сөршывсөнчөн те хәнәсөм килөс. Савән чухлө йышлә тата сумлә хәнәсөне республикән сән-сәпатнө шәпах пирөн кәтартмалла төсө йышәнчөс пулсан, республика пирө шанәт, пирөн ку таранчөчөн тунә ёсөсөне хаклат. Апла пулсасән пирөн тивөс – шанәса үррө кәлармалла, питө нумай ёс туса ирттермеллө. Малашне те пөр-пөринөне килөштерсө, пөр-пөрне әнланса вәл хурар. Вара Республика куннө те тивөсрө шайра ирттерпөр, умри задачәсөне те пурнасләпәр.

Районән социаллә-экономика аталанәвө күс умөнчөх. Чәваш Республикн Президентчө тата Правительствө пулашнөпө, район администрацийө депутатсөн корпусөне, предприятисөмпе организацисөн ертүсисөмпе, общөствәлла формированиөсөм пөрлө килөштерсө ёслөниө сак ситөнүсөне тума пултартамар. Нумай ыйтусөне Шулашкар хула администрацийөне тата күршө районсөм пөрлө килөштерсө татса паратпәр. Нумай ёсрө пирө хамар ентөшөсем пулашас пырасчө. Вөсем республикән төрлө көтөсөсөнчө вәл хурачөсө.

2008 сул районта пуранакан кашинчө сыншән иртнө сүлхинчен тата тә әнәсләрах пулмалла. Кәсалхи бюджетә йышәннә ёнтө, пур енёле те пурнасламалли ёсөсөне паләртнә. Сав задачәсөне пурнаслама пирөн акә мөн тумалла:

- сөнө технологисөне пурнаса кёртөсө сур акинө әнәслә ирттермеллө, районти ял хуҗаләх предприятийөсөне сөнө шая кәлармалла.
- кадр ыйтәвөсөне татса памалла.
- дисциплинәна сирәплөтмеллө.
- ёс үксинө үстермеллө.
- наци проекчөсөмпе килешүллөн инвестицисөмпе уса курмалла.
- пысак пахаләхлә сөнө продукцисөм кәлармалла.
- предпринимательствәна аталантармалла.
- халәхән ёсчөрлөх проблеминө татса памалла.
- сүл хөрринчи сервисә йөркөлөсө ситермеллө.

– район халәхне тата тә ытларәх пулашу парас төллөвө сөнө объектсөм тумалла.

– районти демографи лару-тәрәвөне лайәхлатмалла.

– ял тарәхөсөн ёсчөне татах тә лайәхлатмалла, вөсөн ветерансөн, сәмрәксөн, хөрарәнсөн организациөсөмпе тачә сыханса ёслөмеллө.

Районән хисөплө ёсчөнөсөм! Сирө пурнө те пархатарлә ёсөсөшөн пөтөм чун-чөрөрен тав таватәп. Пурнө те сирөп сывләх, төлөй, ёсрө аңасу, тату пурнаса сунатпәр. Сөмйөрсөнчө килешүлө юрату сөнөтөп.

– Тавәх, Юрий Александрович, каласушән.

Л.ПАВЛОВА каласнә.

Ылтән туй

Саламлатпәр

Ивановна Никита Михайлович ДАНИЛОВСЕНЕ ылтән туй ячөле чун-чөрөрен пуштайса, хисөплөсө чө ашә сәмахсөмпе саламлатпәр.

Эсир пурри – пирөн савәнәс, пуялхә. Сирө эпир ырләх-сывләх, икөсөмми төлөй, вәрәм кун-сүл сунатпәр.

Салампа: ывалө, кинө, хөрөсөм, кёрүшөсөм, 10 мәнүкө, таванөсөм.

Хакләран тә хаклә юратнә аннөпө аттөне, асаннөпө асаттөне, кукамипө кукачинө – Елача ялөчнө пуранакан Вера Ивановна Никита Михайлович ДАНИЛОВСЕНЕ пөр сөмьө чәмәртасә пөрлө

пурәнә пусланаранпа февралөн 11-мөшөнчө 50 сул ситнө ята ашән саламлатпәр.

Эсир пурри – пирөн савәнәс, пуялхә, чун ашши. Эпир сирө ылтән туй ячөле саламласа сирөп сывләх, вәрәм кун-сүл, канлө ватләх сунатпәр, татах тә нумай сүлсөм пирөнлө пөрлө савәнәс пурәнмалла пултәр. Сирөн умәрта сөрө сити пус таятпәр, аттөне аннө пурәнәсән пирөн пурнаса туләрхәпа тә ыраха.

Пөтөм чун-чөрөрен саламланөсөм: икө хөрөпө көрөвөсөм, ывалөпө кинө, ултә мәнүкө, таватә прамәнүкө, таванөсөм.